

Oponentský posudek bakalářské práce
Lucie Zinke
Neverbální komunikace ve škole

Práce se zabývá tématem ne zcela obvyklým, avšak zajímavým a potřebným. Klade si za cíl v teoretické části pojednat o různých typech, složkách a prostředcích neverbální komunikace a poté ukázat v několika sondách, jak probíhá tato komunikace v prostředí školy, a to na různých vzdělávacích stupních – od mateřské školy až po školu vysokou. Soustřeďuje se při tom jak na dorozumívání mezi žákem a učitelem, tak na komunikaci mezi žáky či studenty navzájem.

Práce má jasný směr a cíl, podle obsahu je logicky strukturovaná a na první pohled působí slibně. Další pohledy ovšem přinášejí spíše zklamání. Autorka zřejmě věnovala práci patřičnou pozornost a úsilí v počátečních fázích, ale na konečné zpracování písemné podoby již nezbyl čas. Je mi to líto, protože jako celek se mi práce jeví jako dobrá, je zde však nutno zmínit i její nedostatky.

Spíše než o výzkum tu jde, jak uvádí sama autorka, o pozorování, ale i to přináší řadu zajímavých postřehů. Autorka interpretuje pořízené videonahrávky a ukazuje na konkrétních (dobře vybraných) situacích vývoj neverbální komunikace od předškolního věku do dospělosti, většinou s akcentem na úlohu učitele, který by měl umět podobné situace interpretovat a spontánně i cíleně s touto složkou dorozumívání pracovat. Poněkud rozpačitě však působí fakt, že – jak autorka uvádí na s. 34 – „došlo k technickým problémům, které zapříčinily nemožnost přiložení daných záznamů k této práci“; videonahrávky tedy nemáme k dispozici.

Ráda bych autorce položila několik otázek:

1/ Sledované prostředky neverbální komunikace jsou značně různorodé a evidentně nemají stejnou funkci. Zde se všechny kladou jakoby na jednu rovinu. Daly by se z nějakého hlediska nějak vnitřně diferencovat? - Jinou povahu a komunikační relevanci než gestikulace a mimika mají např. smluvené signály jako zvednutí ruky při hlášení či povstání na pozdrav, jiné je „různé poklepávání, těkání a ťukání o lavici“ (s. 64) ... atd., nemluvě o paralingválních prostředcích typu intonace. Co z těchto prostředků hrálo ve sledované komunikaci nejvýznamnější úlohu?

2/ Oblečení a úprava zevnějšku je formou sebe prezentace (příp., u předškolních dětí, prezentace rodičů); nakolik má v komunikaci i jinou roli? Autorka píše, že děti v mateřské škole reagovaly spontánněji na osobu výrazně barevně oblečenou (s. 38, 69). Jak lze zjistit, že to bylo opravdu díky „veselejším“ barvám? (Takto jednoznačné konstatování mě překvapilo i proto, že podle tabulky byla sledována pouze jedna učitelka mateřské školy během jednoho dne.)

3/ Co se týče pozorování projevů neverbální komunikace ve vysokoškolské výuce, byl zvolen jiný model než primární zaměření na výklad vyučujícího. Sledován byl pouze souvislý mluvený projev studentů (nikoli vyučujícího), což poněkud narušuje přijaté schéma; jde o odlišnou situaci. Ráda bych se zeptala na motivaci takového postupu.

Dále – snad pro zasmání – bych prosila o vysvětlení věty o studentce přednášející referát: „U hledání správných slov pro svůj projev hleděla na posluchače a pažemi kroužila ve vzduchu“ (s. 58). (Opravdu?)

K nejzávažnějším nedostatkům: Text evidentně neprošel závěrečnou redakcí, obsahuje velké množství chyb různého typu (ve svém exempláři jsem je vyznačila tužkou), od pravopisných, a zejména interpunkčních přes gramatické, slovosledné až k formulačním a stylistickým. Zmíním zde jen některé: opakované nepoužití zvratného zájmena v případech jako: „Po chvíli změnila učitelka polohu jejího těla...“ (35) nebo „Vyučující u částí jeho výkladu poznamenal...“ (52), kdy se evidentně přivlastňuje podmětu (35 dvakrát, 52, 60 dvakrát, 64), dále chybný tvar „(v poloze s nohama zkříženými jen u kotníků“ (68), záměna přičestí za adjektivum v případech jako „Pozorování bylo uskutečněné od května do června...“ (33, 34, 40 aj.), užívání obecněčeských prostředků (šahat, šahání – 46, 47, koukání do učebnice – 44, aj.). Početné interpunkční nedostatky zde nelze uvádět.

Nejvíce ruší defektní formulace, někdy rázu až cimrmanovského: „V první a druhé třídě panovala hlučnost a zvýšená pohyblivost žáků“ (39). „Pokud bychom udělali závěry z pozorování postavení těla dětí, žáků i studentů na všech stupních vzdělávání, pak byly nejčastějšími postoji sledovaných, včetně učitelů postoje vestoje nebo vsedě“ (opsáno i s defektní interpunkcí, 67). „To mělo vliv na žáky, kteří následkem projevovali více gesta nudy“ (46) „Vyučující používala především intonaci a důraz na slovech“ (46), „... žáci měli již určité množství neverbální komunikace osvojeno“ (39). „Tématem bylo Alien City, kdy si děti měly přinést nějakou budovu nebo vůz, ze kterého měly další den stavět mimozemské město“ (45); podobné konstrukce s nepravými vztažnými větami uvozenými „kdy...“ jsou v práci velmi frekventované, srov. též „Dalším rozdílem byl způsob oslovování a komunikace vyučujícího s žáky, kdy vyučující

studentům vykal“ (57). Často také ve větách chybí určité sloveso, vyskytují se nesrozumitelné formulace vlivem chybějícího nebo přebytečného výrazu apod., jako by práce byla psána v rychlosti a v konečné fázi ji nikdo nekorigoval.

Navzdory poměrně pevné a logické vnitřní stavbě (viz obsah) působí text málo přehledně; větší pozornost měla být věnována grafickému členění, např. volbě různých typů písma v nadpisech a vůbec výraznější signalizaci začátků nových celků – minimálně by měly být na nové stránce. (Na s. 33 splývá graficky dohromady dokonce i teoretická a praktická část.)

Nevím, proč není seznam literatury uspořádán standardně podle abecedy; někdy mi také není jasný způsob odkazování (Křivohlavý: ČDS, 1996).

Možná se některé z těchto poznámek se jeví jako marginálie, avšak vysoká frekvence drobných i větších nedostatků různého typu je tu opravdu povážlivá, zejména u práce bohemistické.

Na základě faktu, že autorka svůj odborný úkol v zásadě splnila, její bakalářskou práci doporučuji k obhajobě; bude však záležet na ústní obhajobě a na názoru komise, zda bude obhajoba úspěšná.

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
FF UK Praha

V Praze 5. září 2012